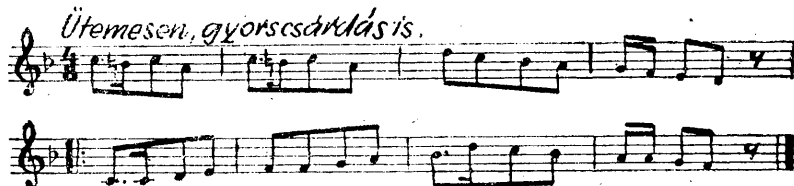

TÉL JÓZSEF:

Gombosi néptáncok

— Folytatás —

9. *Ég a rözse (a szöveg gombosi)*

Ezt a dallamot, amint már mondtam, mindenki ismeri, a szöveget azonban csak falunkban hallottam. Hogy melyiké az elsőbbség, azt szakirodalom hiánya miatt nincs módomban megállapítani.

A nép nyelvéről vett s állandóan énekelt változat a következő:

Ég a rözse, szaladj Orzse,
Mer megég a szoknyád széle.
Ha megég a szoknyád széle:
Ordögnek se' köll az Orzse.

Annyi a lány, mint a csillag
Csoportba áll, mind a galamb.
Megriasztik: széjjel szalad
A csoportba' egy se marad.

Uccu kislány, ugorj egyet,
Ne sajnáljad a cipődet,
Én se' sajnáltam a lábam,
Mikor tehozzád eljártam.

Szökét ne végy, mert beteges,
Vörösöt se, mert részeges.
Csak a barna, az lesz a jó,
Az lesz a csókra hajlandó!

10. Túr a disznó...

Ez az egyik legkedveltebb tüköm, bizonyítja a sok szép szöveg. Ezeket váltogatva éneklük. A szövegek szépek, költőiek és régiések. Akad közöttük azért a színpadi népiesség jellegzetességével dicsekvő versszak is. A teljesség kedvéért azonban ezt is fel kellett vennem. A hasonlóság vagy azonosság kivizsgálása már tudományos munka, nem tartozik a gyűjtőre.

Dalszövegeink a következők:

Túr a disznó, túr a mocsárszélen,
Tartottam szeretőt a múlt télen.
Ha tartottam, megszenvedtem érte
Pletykavilág, ne hányd a szememre.

Piros a' ma ne gurulj, ne gurulj,
Barna kislány ne búsulj, ne búsulj.
Nem búsulok, sose búsulok én
Gyün a tavasz, menyasszony leszek én.

Árpa, árpa, de rövid a szára,
Ez a kislány hej de nagyon árva.
Fogadom hogy nem lesz soká árva.
Szület után én leszek a párja.

Szépen úszik a vadkacsa a vízen
Szépen legel a gulya a réten
Szépen szól a csengő a nyakába
Sej tied leszek, babám nemsokára.

Természetesen a leányt nem mindig az a legény veszi el, akit vár. Ilyenkor így is énekelnek:

Fecske veri a szárnyával a vizet
Ne sírj kislány az istenre kérlek
Majd megfizet neked az a csalfa
Aki a te bús szíved megcsalta.

A lakodalomban épp úgy, mint a tükömön, minden lánynak egyformán szól ez az ősi ízü vers:

Megfonták már nekem a koszorút,
Zöld levele a vállamra borult;
Borulj, borulj koszorúm lefele,
Sej úgy se' teszlek többet a fejemre.

11. Árok, árok...

Ez a tusköm oda sorakozik a legjobbak mellé. Dallama eredeti, szövege is szellemes, költői, könnyen megjegyezhető. Ebben a tuskömben a szerelemmel kapcsolatban jelentkezik a szociális kérdés: a szegény emberek harca a módosok ellen. Igaz, csak burkoltan.

A címet magában foglaló vers így szól:

Árok, árok, de mély árokba estem
Abba estem, kibe' nem is reméltem.
Kívülestem az árkokon, nem belül,
Véled estem szerelembe egyedül.

Fényes csillag ritkán ragyog az égen
Az én babám füvet kaszál a réten.
Olyan szépen pöngeti a kaszáját
Oda várja búbánatos rúzsáját.

A szociális kérdés ebben a két versszakban bukkan fel:

Fehér gulya kolompja szól a réten
Gazdag legény mondta nekem a héten:
Szegény leány, ha a szíved szeretne
Gazdagságom mind a tied lehetne.

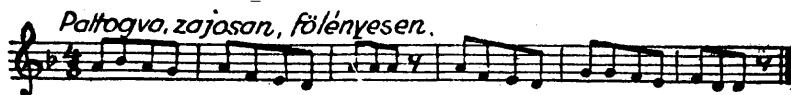
Gazdag legény ne csalogass hiába
Másnak virul az én szívem virága.
Szegény legény, de annak a szerelme
Többet ér mint a gazdagnak a kincse.

Humoros rész nélkül ez a tusköm sem maradhat:

Sárgarépat dombon nem jó ültetni
Ozvegyasszony lányát nem jó szeretni
Egyszer mondtam valamit a lányának
Nem állhatta, megmondta az anyjának.

Mikor az előző bús részek után ezt éneklük, mindenki mosolyog. Némelyik tréfás leány ezzel kezdi.

12. *Kidült a fa...*

Ez recitáló dallam, zajosan, pattogva éneklik. Itt már a táncosok teljesen lendületbe jönnek. Mindenki beleénekl, beletáncolja a maga szívbéli állapotát. Még a csunya leányok is elkeseregnek a bajukat. Vigasztalás is jut. A szerencsétlenül járt szép lányokat is megkorholják, sőt erkölcsi tanácsot is kapnak. Nem kell tehát csodálkozni, hogy amikor ezt éneklik, mindenki feloldott és jókedvűen táncol.

Szövegeink:

Kidült a fa mandulástul, ágastul,
Azt akarják, hogy váljunk el egymástul.
Azt gondolod, bánom rúzsám? Nem biz én,
Hogy tetüled el kell válnom az idén.

Kedves rúzsám úgy válunk el egymástul,
Mint a csillag fényes ragyogásatul.

A bukovinai székelyek a fenti versszakokat a következőképpen mondják:

A citrusfa levelestül, ágastul
Hogy angyalom hogy válunk el egymástul.
Úgy válunk el kisangyalom egymástul
Mint a csillag fényes ragyogásatul.

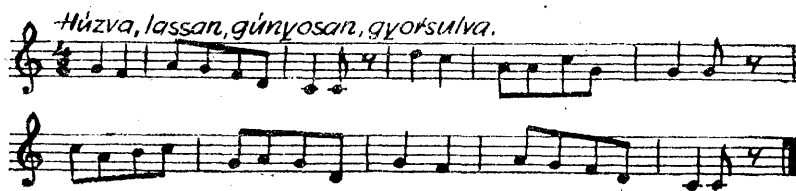
Közös származásra vall az a szó, amelyik Gomboson és Székelyföldön is megismétlődik. A csunya lányok vigasztalást, a szép lányok intő figyelmeztetést, a következő sorokban kapnak:

Debrecenben sütik a jó kenyeret
Egy húszéves barna legényt szerettek.
Úgy szeretem, szóval ki sem mondhatom
Fáj a szívem, ha egy nap nem láthatom.

Zöld búzában terem a hosszú kígyó
Szépleányból van a csavargó ringyó.

Szerencsés is az a leány, ki nem szép
Nem szomorítja a legények szívét.

13. Irigyeim sokan vannak...

Ezt az átkozódás tuskómének szoktam nevezni. Minden van benne: átok, ménkü, könyörgés, rimánkodás, panasz, engesztelődés, stb.

Irigyeim sokan vannak,
Mint a kutyák, úgy ugatnak.
Hagyjunk nekik vig napokat.
Haud ugassák ki magukat.

Édes volt az anyám teje,
Keserű a más kenyere.
Kesere is savanya is
Néha-néha panaszra is.

Üssön meg rózsám a ménkü,
Akkora mint egy malomkü.
Üsse le a derekadat
Kire kötöd a kardodat.

(vagy):

Üsse le a jobbkezedet,
Kivel kötöd a fejedet.

(vagy):

Üsse le a jobbkezedet,
Kivel öleltél engemet.

Addig rózsám el nem hagylak,
Még a tóba' halak laknak.
De biz' abba' mindég laknak
Így hát soha el nem hagylak.

Addig rózsám el nem veszlek
Még a tóba' halak lesznek.
De biz' abba' mindég lesznek
Így hát soha el nem veszlek.

A nők erre így válaszolnak:

Addig se higj a legénynek
Míg a kapun kikiséred.
Mert a kezéd a kezébe'
Ezer ördög a szívébe.